

**Recenzja dorobku naukowego dr Moniki Nawrot - Borowskiej
ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika**

1. Przebieg pracy naukowo-zawodowej

Dr Monika Nawrot-Borowska tytuł magistra pedagogiki uzyskała w 2002 r. na Wydziale Pedagogiki i Psychologii w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy, specjalność: resocjalizacja. Pracę magisterską pt. „Rola rodziny i nauczania domowego w utrzymaniu tożsamości narodowej Polaków na terenie zaboru rosyjskiego w drugiej połowie XIX wieku i w początkach wieku XX w świetle pamiętnikarstwa”, napisała pod kierunkiem prof. dra hab. K. Jakubiaka. Praca uzyskała I nagrodę w Ogólnopolskim Konkursie Prac Magisterskich z Historii Edukacji im. Prof. Cz. Majora.

Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki uzyskała w 2007 r. na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, nadany przez Radę Wydziału Pedagogiki i Psychologii na podstawie wyróżnionej przez nią rozprawy doktorskiej pt. „Zaprawywania teoretyczne i praktyka nauczania domowego na ziemiach polskich w dobie zaborów od połowy XIX wieku do 1914 roku”. Promotorem pracy był także prof. dr hab. K. Jakubiak.

Habilitantka w 2006 r. została zatrudniona na stanowisku asystenta w Zakładzie Historii Myśli i Doktryn Pedagogicznych Instytutu Pedagogiki UKW w Bydgoszczy. Od 2007 r. podjęła zatrudnienie na stanowisku adiunkta w Zakładzie Teorii Wychowania i Deontologii Nauczycielskiej Instytutu Pedagogiki UKW w Bydgoszczy, które od 2018 r. do chwili obecnej kontynuuje w Zakładzie Teorii i Historii Wychowania.

2. Ocena znaczącego osiągnięcia naukowego Habilitantki

Ocenę dorobku oraz osiągnięcia naukowego Habilitantki sporządziłam w oparciu o kryteria określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuk* (Dz. U. 2017 r. poz. 1789 z późn. zmianami) oraz w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. *w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego* (Dz. U. 2011 nr 196 poz. 1165).

Dr Monika Nawrot-Borowska, zgodnie z art.16, 2.1) Ustawy, jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę ubiegania się w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego zgłosiła cykl 44 tematycznie powiązanych publikacji, które zatytułowała łącznie: „Dziecko i dzieciństwo na ziemiach polskich w II połowie XIX i na początku XX wieku”. Dorobek naukowy przedstawiony do oceny, który według Kandydatki spełnia ten warunek, to cykl publikacji, na który składają się:

- 3 recenzowane monografie współautorskie z lat 2016 i 2018,

- 4 rozdziały w 2 recenzowanych publikacjach współautorskich z 2018 roku,
- 19 artykułów w recenzowanych czasopismach naukowych z lat 2010-2018,
- 18 rozpraw w recenzowanych pracach zbiorowych z lat 2010-2018.

Analiza autoreferatu pokazuje, że już samo uwzględnienie wymienionych pozycji stanowi powtórzenie, bo wskazane 4 rozdziały i 2 recenzowane współautorskie monografie stanowią te same elementy cyklu. Wiele innego rodzaju powtórzeń, szczególnie treści poszczególnych fragmentów¹, źródeł cytowanych publikacji itp.² (stanowiąc formę kompilacji fragmentów i wątków, wszystkie jednak są publikacjami recenzowanymi), które lekturę złożonego osiągnięcia czynią mało czytelną, zawiłą, co utrudnia przygotowanie jasnej oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych Habilitantki oraz jej osiągnięcia naukowego stanowiącego podstawę ubiegania się w aktualnym postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Sama Autorka wskazuje, że „w sensie poznawczym, merytorycznym oraz inspiracyjnym niniejszy cykl publikacji, osadzony jednoznacznie w historii wychowania, wpisuje się także tematycznie w pedagogikę rodziny, pedagogikę opiekuńczą, pedagogikę przedszkolną, pedagogikę zdrowia oraz teorię wychowania” (s. 6).

Wiąże się to ze zbyt szeroko sformułowaniem tematem cyklu, który również z powodu zbyt obszernego zaliczenia doń publikacji, nie pozwala na jasne wyprowadzenie wniosków z zawilego treściowo zbioru. Koncentruje się on co prawda wokół analiz wskazanej tematyki, ale brak w niej realizacji przewodniej myśli i konkretnych dla niej konkluzji. Poszczególne artykuły/rozdziały pisane były zresztą pod tematykę czasopism czy zbiorowych publikacji.

W podobnie zawiły sposób Habilitantka postawiła do tych treści 5 pytań badawczych zawartych w autoreferacie, nie wyznaczając głównego kierunku poszukiwań badawczych. Właściwie formułowała je, mimo kontynuacji badań, do zawartych już w publikacjach wyników badań, które „zaprezentowane zostały w przedłożonych do oceny tekstach” (s. 10). W nich, jak wskazuje Habilitantka, poszukiwała odpowiedzi na pytania badawcze, których sformułowanie i niektóre bardziej szczegółowe kwestie, budzą wątpliwości co do zgodności tematu z treścią cyklu, mając na uwadze deklarację deskrypcji zagadnień wskazanych w pytaniach. Są one skoncentrowane na roli i funkcjach rodziny, roli prasy kobiecej i rodzinnej, poradników pedagogicznych i higieniczno-medycznych w popularyzowaniu wiedzy o dziecku, jego rozwoju i wychowaniu, kształtowaniu świadomości pedagogicznej rodziców oraz opisie różnych aspektów życia i wychowania rodzinnego w pamiętnikarstwie. Dotyczą również rodzajów, funkcji, przemian i czynników warunkujących wybór zabaw zabawek dziecięcych w II połowie XIX i na początku XX w. w odniesieniu do „zapatrywań teoretycznych” i praktyki edukacyjnej (s. 10-11). Tym samym rodzi się pytanie jak możliwe

¹ Np. fragment „Najbardziej rozbudowaną... zabawa w teatr.” (s. 200-201) w: Nawrot-Borowska M., (2011), *Zabawy dzieci polskich w drugiej połowie XIX i na początku XX w. w świetle zapatrywań teoretycznych*, [w:] *Kultura, edukacja, rodzina, gender studies: antyk - Polska: praca zbiorowa*, red. B. Stawoska-Jundziłł, Bydgoszcz: Wyd. UKW, s. 195-220 oraz ten sam fragment „Najbardziej rozbudowaną... zabawa w teatr.” (s. 66-67) w: Nawrot-Borowska M., (2017), *Zabawa dziecięca w ujęciu historycznym*, [w:] *Zabawa i zabawka. Konteksty, wartość, znaczenia*, red. B. Bilewicz-Kuźnia, Lublin: Wyd. UMCS, s. 47-96.

² Np.: Nawrot-Borowska M., (2013), *Problematyka wychowania na łamach „Dwutygodnika dla Kobiet” (1880-1885)*, [w:] *Addenda do dziejów oświaty: z badań nad prasą XIX i początków XX wieku*, red. I. Michalska, G. Michalski, Łódź: Wyd. UŁ, s. 187-212 oraz Nawrot-Borowska M., (2016), *Powinności kobiety-matki, żony i obywatelki w świetle czasopisma „Dwutygodnik dla Kobiet” (1880-1885)*, [w:] *Obywatelki na obcasach: kobiety w życiu publicznym (XIX-XXI w.)*. T. 2, red. U. Kozłowska, T. Sikorski, A. Wątor, Radzymin - Warszawa: Wyd. von Borowiecky, s. 33-55.

jest osiągnięcie celów realizowanych badań, które określiła jako „poznanie, dokonane przez rekonstrukcję, opartą o szerokie spektrum źródeł historycznych (pisanych, materialnych i ikonograficznych), sytuacji społecznej i miejsca dziecka w rodzinie i społeczeństwie polskim, form jego aktywności, szczególnie zabawy, zdrowia i higieny oraz seksualności. Rozpatrywane są one głównie w aspekcie teoretycznym, z odniesieniem do ówczesnej rzeczywistości wraz z podkreśleniem ciągłości i zmienności cech oraz przejawów ich uniwersalizmu w społeczeństwie polskim w II połowie XIX i na początku XX wieku. Celem dokonywanych ustaleń jest także odtworzenie zaplecza teoretyczno-naukowego, porad i wskazówek dla rodziców, opiekunów i wychowawców odnoszących się do praktyki wychowawczej, ukazujących aktualny w II połowie XIX i na początku XX wieku stan wiedzy pedagogicznej, psychologicznej, higienicznej, medycznej dotyczącej dziecka” (s. 7).

Prezentując cel naukowy, problemy badawcze, osiągnięte wyniki badań zawartych w przedstawionym cyklu publikacji i ich aplikacji w praktyce Habilitantka wskazała jako komplementarne obszary tematyczne i walory oryginalności swoich poszukiwań naukowych:

1. Wychowanie dziecka w rodzinie

Tu wskazuje na walory oryginalności w aspekcie źródłowym, ze względu na analizy tytułów niebadanych dotąd czasopism i ponad 400 wydanych drukiem pamiętników oraz w aspekcie merytorycznym, bo ustalenia dotyczące przedmiotu omawianego obszaru badań stanowiły uzupełnienie dotychczasowej wiedzy na temat wychowania w rodzinie w badanym okresie, w zakresie: formułowanych na łamach czasopiśmiennictwa zaleceń i powinności rodziców wobec dzieci oraz opisu dzieciństwa i wychowania ukazanego w pamiętnikach, co może stanowić wkład do współczesnej historiografii rodzinnej.

W tym obszarze tematycznym przedstawiła 6 artykułów w recenzowanych czasopismach naukowych z lat 2010-2018, w tym 1 współautorski oraz 7 rozpraw w recenzowanych pracach zbiorowych z lat 2010-2017, w tym 1 współautorski.

2. Zabawy i zabawki dziecięce

Oryginalność badań w tym obszarze polega na doborze szerokiego spektrum źródeł do rekonstrukcji historyczno-pedagogicznej wskazanych w opisie jako podstawa dokonywanych ustaleń. Zaś w zakresie merytorycznym osiągnięcie badawcze dotyczy rozpoznania katalogu zabaw i zabawek dzieci w XIX wieku, opisu ich produkcji, sprzedaży, funkcji, znaczenia w rozwoju dziecka, rekonstrukcji porad w zakresie doboru zabaw i zabawek, charakterystyki zabawy dziecięcej z wykorzystaniem zabawek. To wypełnia dotychczasowe luki badawcze i wzbogaca historiografię pedagogiczną w zakresie badań nad zabawą i zabawką dziecięcą.

W tym obszarze tematycznym przedstawiła 2 monografie współautorskie *Dzieje zabawek dziecięcych na ziemiach polskich do początku XX wieku* (2016) i *O zwykłych przedmiotach w niezwykłej codzienności. Bożonarodzeniowe zabawki dla dzieci w II połowie XIX i na początku XX wieku* (2018), 7 artykułów w recenzowanych czasopismach naukowych z lat 2011-2018, w tym 2 współautorskie, 8 rozpraw w recenzowanych pracach zbiorowych z lat 2010-2018, w tym 2 współautorskie oraz 3 rozdziały z monografii współautorskiej (2018).

3. Wychowanie zdrowotne, higiena i seksualność dziecka

Podkreśla, że uzupełniła dotychczasowe badania nad dzieckiem i formami jego aktywności o wybrane aspekty rozwoju dziecka, skupiając się na jego zdrowiu i seksualności jako temacie marginalizowanym i pomijanym, stąd uzupełnienie luk w tym zakresie uznaje jako swój wkład do stanu historiografii pedagogicznej.

W tym obszarze tematycznym przedstawiła 6 artykułów w recenzowanych czasopismach naukowych z lat 2011-2017, w tym 1 współautorski oraz 4 rozprawy w recenzowanych pracach zbiorowych z lat 2013-2018, w tym 1 rozdział z monografii współautorskiej *Dojrzałość i dojrzewanie: kategorie, atrybuty, konteksty* (2018).

Analiza autoreferatu, w którym Habilitantka omawia cel naukowy ww. prac, prezentowane w nich wyniki badań o charakterze historyczno-pedagogicznym i ich ewentualne wykorzystanie (s.25-28), pozwala na pozytywną ocenę realizacji zamierzeń badawczych. Jednak lektura poszczególnych włączonych w cykl publikacji, których tytuły i treść są merytorycznie powiązane, zgodnie z przysłanym ich zestawieniem w 3 obszarach tematycznych, przytłacza swoistą „gadatliwością”, fragmentarycznymi powtórzeniami, co utrudnia rzeczywistą ocenę osiągnięcia. Chociaż posiada duże walory analityczne, to jako cykl nie prowadzi do oczekiwanych efektów syntezy, by osiągnięcie można było określić jako stanowiące znaczny wkład Autorki w rozwój pedagogiki jako dyscypliny naukowej.

Rozległość tematyczna stanowi zaletę dorobku, ale w kontekście konieczności oceny prac zaliczonych do tego cyklu przez Kandydatkę, stanowi problem. Chociaż mogę jednoznacznie sformułować opinię, że prace te stanowią rzeczywiście cykl powiązany tematycznie, to jednak ich ujęcie oraz lektura tekstów publikacji prowadzi do wniosku, że nie podejmują w pełni określonego w temacie zakresu przedmiotu badań. Uważam, że dla zaprezentowania swojego osiągnięcia mogła Habilitantka wybrać temat cyklu albo w pierwszym, albo drugim obszarze tematycznym, nawiązując w odpowiednim zakresie do pozostałych i wybierając max. 15-20 artykułów/rozdziałów do cyklu tematycznie powiązanych publikacji, a reszta i tak zostałaby oceniona jako tzw. pozostały dorobek. Uniknęłyby powtórzeń, które nie wnoszą nowych naukowych rezultatów i potwierdziłyby swój zamysł badawczy. Uzyskałaby to bardziej precyzyjnie określając w temacie cyklu przedmiot badań oraz ich zakres. Podobnie jak np. wskazała to w tytule publikacji i badań, które zamierza „kontynuować w kolejnych inicjatywach badawczych” we współautorstwie z prof. K. Jakubiakiem (s. 29).

Temat cyklu jest zbyt szeroki, tym bardziej, że w autoreferacie podaje, iż „traktowanie dzieciństwa jako fenomenu historyczno-społeczno-kulturowego pozwala na przyjęcie perspektywy społecznej historii wychowania” (s.6), a tu następuje pewne zawężenie do rodziny, redukując te wymiary, wbrew tytułowi złożonego do oceny osiągnięcia naukowego. Chociaż zawarte w nim obszary tematyczne są również bardzo ważnymi jego elementami. Jest także brak odniesień do dorobku niektórych badaczy problematyki dziecka i dzieciństwa, a w tym kontekście szczególnie B. Smolińskiej-Theiss, *Dzieciństwo jako status społeczny. Edukacyjne przywileje dzieci klasy średniej*, Wyd. APS, Warszawa 2014.

W odniesieniu do przyjęcia perspektywy społecznej historii wychowania w analizie dzieciństwa należy zwrócić uwagę, że w badanym okresie dostrzegano zarówno społeczno-kulturowe jak i religijno-sakralne aspekty dzieciństwa. Mimo, iż Habilitantka nawiązuje do nich w swoich publikacjach, to jednak nie uwzględnia wkładu ważnych polskich inicjatyw jak np. koncepcja ochron wiejskich i zaangażowania w ich prowadzenie środowisk wiejskich i kościelnych oraz autorów teoretycznych i praktycznych wskazań – np. A. Cieszkowski, E. Bojanowski, A. Goltz, L. Górski, S. Karpowicz, a także aktywnie zaangażowanych kobiet, a wśród nich A. Szycówna, J. Chrzęszczewska, M. Kretkowska, Z. Żukiewiczowa, Z.

Bogdanowiczowa, S. Marciszewska-Posadzowa i wielu innych. Myśl pedagogiczna w zakresie wychowania przedszkolnego rozwijająca się na przełomie XIX i XX w. i powstające instytucje pozarodzinne dla dzieci na ziemiach polskich wiązały się w powstaniem wielu organizacji społecznych np. Zjednoczone Koło Ziemianek i kościelnych – w tym okresie powstało ok. 30 rodzimych zgromadzeń zakonnych, zajmujących się edukacją. Zatem opracowanie tematu dziecka i „dzieciństwa jako fenomenu historyczno-społeczno-kulturowego” wymaga ujęcia także tych wymiarów, jeśli bierzemy pod uwagę tytuł cyklu oraz sformułowany cel „odtworzenia zaplecza teoretyczno-naukowego, porad i wskazówek dla rodziców, opiekunów i wychowawców”, ukazujących aktualny „stan wiedzy pedagogicznej, psychologicznej, higienicznej, medycznej dotyczącej dziecka” (s.7).

Tematyka cyklu publikacji dotyczy badań źródeł o charakterze historyczno-pedagogicznym nad dzieckiem i jego wychowaniem w rodzinie, zabawą i zabawką, a mniej nad dzieciństwem (w tak szerokim ujęciu jak określa tytuł cyklu), realizowanych przez Habilitantkę po uzyskaniu stopnia doktora na wskazanych ścieżkach badawczych. W przedłożonych do oceny tekstach zaprezentowane zostały wyniki badań, z uwagą przy każdej analizie, że podobnie jak cały cykl „wyznaczać może kolejne pola poszukiwań i inspirować do dalszych analiz źródłowych oraz eksploracji wybranych zagadnień. Wykorzystane w analizach materiały źródłowe nie zostały wyczerpane poznawczo, mogą więc stanowić cenny materiał dla kolejnych ustaleń historyczno-pedagogicznych nad dziejami dziecka i dzieciństwa w II połowie XIX i na początku XX wieku” (s. 28).

Baza źródłowa, na której Autorka oparła treści publikacji, nie budzi większych zastrzeżeń, powinna jednak zostać uzupełniona, by objąć w pełni przedmiot badań wskazany w tytule cyklu, który określiła jako „osadzony jednoznacznie w historii wychowania, wpisuje się także tematycznie w pedagogikę rodziny, pedagogikę opiekuńczą, pedagogikę przedszkolną, pedagogikę zdrowia oraz teorię wychowania” (s. 6). Zdecydowanie brak tutaj monografii autorskiej Habilitantki, w której potwierdziłaby swoją samodzielność naukowo-badawczą i kompetencje metodologiczne oraz umiejętność stworzenia pracy spójnej i wyczerpującej w swym zakresie. Tym bardziej, że trudno jest ocenić wkład we współautorskie publikacje i prezentacje wyników, opieram się jedynie na załączonych oświadczeniach współautorów.

Podsumowując stwierdzam, że pomimo poczynionych uwag, przedstawiony do recenzji cykl publikacji powiązanych tematycznie spełnia wymagania art. 16.1 w zakresie osiągnięcia, o którym mowa w art. 16 ust. 2.1) Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

3. Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze Habilitantki

Jak przedstawiła Habilitantka w autoreferacie, na pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze składają się 22 publikacje, w tym:

- 1 monografia autorska (podoktorska) (2011),
- 7 artykułów w recenzowanych czasopismach naukowych (2010-2018),
- 10 rozpraw w recenzowanych pracach zbiorowych (2010-2017),
- 4 współredakcje prac zbiorowych (2012-2018),
- 4 sprawozdania z konferencji i 1 recenzja (2012-2018).

Prezentowane w nich „ustalenia badawcze” zakwalifikowała jako obszary tematyczne:

- 1) Nauczanie domowe na ziemiach polskich w II połowie XIX i na początku XX wieku.
- 2) Poradnictwo w zakresie wychowania zdrowotnego i higieny w II połowie XIX i na początku XX wieku (także osób dorosłych).
- 3) Wieloaspektowość badań nad problematyką dziecka i dzieciństwa.
- 4) Varia - publikacje zróżnicowane tematycznie, o charakterze pedagogicznym i historyczno-pedagogicznym, sprawozdania i recenzja” (s.29).

Następnie Habilitantka scharakteryzowała swoje „dociekania badawcze” problematykę i efekty podejmowanych analiz źródłowych zawartych w publikacjach z poszczególnych obszarów tematycznych, co świadczy o stałości i kontynuacji jej zainteresowań naukowych.

Podsumowując, Habilitantka w autoreferacie wskazała, że na dorobek naukowy składa się 85 publikacji. Do uzyskania stopnia doktora była autorką 1 pozycji współredakcyjnej, 6 artykułów w czasopiśmie, 2 rozdziałów w monografiach, 3 recenzji i 1 sprawozdania.

Po uzyskaniu stopnia doktora jest autorką 72 publikacji, w tym 1 monografii autorskiej (praca podoktorska), 3 monografii współautorskich i 4 prac współredakcyjnych, 22 artykułów w recenzowanych czasopiśmie, 5 zostało przyjętych do druku, 28 rozdziałów w monografiach, 4 rozdziały w pracach współautorskich, 1 recenzję w punktowanym czasopiśmie, 4 sprawozdania z międzynarodowych i krajowych konferencji oraz seminariów naukowych (s. 35).

Dorobek ten oceniam pozytywnie jako znaczący i różnorodny, a mimo powtarzania omawianych zagadnień w kolejnych publikacjach, widoczny jest rozwój naukowy. Jak Habilitantka wskazuje w autoreferacie prowadzone badania służą rozpatrywaniu problemów z wielu perspektyw: pedagogicznej, historycznej, prasoznawczej, dlatego „stosując metody badań historycznych, głównie indukcyjną i progresywną, a w przypadku analizy zabawek także porównawczą, ich wyniki interpretowane są z perspektywy pedagogicznej”, by określić edukacyjną funkcję rodziny, dziedziny wychowania dziecka, zabaw i zabawek dziecięcych w badanym okresie i ukazać ich przemiany. Stosowała także procedurę jakościowej analizy treści tekstu źródłowego (z perspektywy historyczno-pedagogicznej), wchodzącej w skład aparatury badań prasoznawczych. Do badania źródeł materialnych - zabawek, wykorzystwała elementy metody biografii rzeczy charakterystycznej dla badań archeologicznych, a do analiz materiałów ikonograficznych korzystała z metod, którymi posługują się historycy sztuki” (s.8). Świadczy to o dobrym przygotowaniu teoretycznym do prowadzenia badań naukowych i poszerzaniu warsztatu metodologicznego.

4. Ocena w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych Habilitantki:

- 1) **Autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopiśmie znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH)**

Habilitantka ma w swoim dorobku 5 artykułów w czasopiśmie listy ERIH+:

1 w *Rozprawy z Dziejów Oświaty*,

3 w *Studia Edukacyjne* – 2 współautorka, po 50%, 1 autorka,

1 w *Przegląd Historyczno-Oświatowy* - współautorka, 70%.

2) Autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych

Habilitantka jest autorką 1 monografii (podoktorska), współautorką 3 monografii, (wkład ocenia na 25%, 30% i 50%), a w nich autorką 4 rozdziałów, jest autorką 24 i współautorką 4 (wkład ocenia na 80%, 70% i 2x50%) rozpraw w recenzowanych pracach zbiorowych oraz współredaktorką 4 prac zbiorowych/monografii (wkład w każdą szacuje po 50%).

Habilitantka ma w swoim dorobku 19 artykułów w czasopismach listy B, w tym: *Przegląd Pedagogiczny* (4, w tym 1 współaut. 50%), *Problemy Wczesnej Edukacji* (1), *Studia Gdańskie* (1), *Wychowanie w Rodzinie* (2), *Biuletyn Historii Wychowania* (4), *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce* (3), *Litteraria Copemicana* (1), *Zeszyty Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk* (1), *Studia Paedagogica Ignatiana* (1 współaut. 60%), *Nowiny Lekarskie* (1)

Oprócz tego 2 artykuły w czasopismach recenzowanych, tj. w *Kultura. Przemiany. Edukacja*. (1 współaut. 60%) oraz *Ars Educandi* (1).

Łączna liczba punktów MNiSW uzyskanych za publikacje wynosi 392,5, w tym 368,5 po uzyskaniu stopnia doktora.

3) Autorstwo lub współautorstwo opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz

Brak danych.

4) Sumaryczny *impact factor* publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania

Brak danych.

5) Liczbę cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS)

Liczba cytowań 35 (według Google Scholar).

6) Indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (WoS)

Index Hirscha wynosi 3 (według Google Scholar).

7) Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Habilitantka jako kierownik realizowała 2 indywidualne uczelniane projekty badawcze poświęcone wychowaniu zdrowotnemu i higienie dzieci i młodzieży na ziemiach polskich w XIX i na początku XX w. (Grant dla Młodych Naukowców w latach 2007-2010 i 2011-2013).

Jako główny wykonawca uczestniczyła w realizacji grantu badawczego *Zabawki dziecięce na ziemiach polskich do końca XIX wieku* (OPUS 4, nr 2012/07/B/HS3/00899; projekt badawczy Narodowego Centrum Nauki; kierownik projektu prof. zw. dr hab. D. Żołądź-Strzelczyk; termin realizacji 2013-2016). W ramach realizacji grantu przeprowadziła dwie zagraniczne naukowe kwerendy źródłowe, szlakiem niemieckich muzeów zabawek (Norymberga, Coburg, Sonneberg, Neustadt, Arnstadt), połączone z udziałem w Festiwalu Dawnych Zabawek i Lalek na terenie Turynii.

8) Międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową

Za osiągnięcia naukowo-badawcze, organizacyjne i dydaktyczne Habilitantka otrzymała w latach 2011 i 2013 nagrody zespołowe III stopnia.

7

9) **Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych**

Habilitantka wygłosiła na 15 referatów międzynarodowych, w tym 2 zagranicznych (Słowacja, Rumunia) oraz 39 referatów na krajowych konferencjach tematycznych.

5. **Ocena w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej Habilitantki:**

1) **Uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych**

Brak danych.

2) **Udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji**

Habilitantka brała aktywny udział w 32 międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych moderowanie sesji i przewodniczenie sekcjom (8), biorąc głos w dyskusji (22), sekretarz (2). Brała też udział w komitetach organizacyjnych 12 ogólnopolskich konferencji i seminariów naukowych.

3) **Otrzymane nagrody i wyróżnienia**

- W 2007 r. Habilitantka otrzymała wyróżnienie pracy doktorskiej *Zapstrywania teoretyczne i praktyka nauczania domowego na ziemiach polskich w dobie zaborów od połowy XIX wieku do 1914 roku*, a w 2015 r. indywidualne wyróżnienie JM Rektora Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy za wybitne osiągnięcia naukowo-badawcze, dydaktyczne i organizacyjne w roku akademickim 2014/2015.
- W ramach okresowej oceny pracy nauczyciela akademickiego na stanowisku adiunkta na Wydziale Pedagogiki i Psychologii UKW w Bydgoszczy (w latach 2011-2013, 2013-2015 i 2015-2017) w obszarze osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych otrzymała ocenę wyróżniającą.

4) **Udział w konsorcjach i sieciach badawczych**

Jako członkini zespołu brała udział w projekcie Konsorcjum „Edukacja na rzecz innowacyjności regionu” w ramach programu Regionalna Strategia Innowacji 2014-2020 – rok 2014 oraz w pracach zespołu opracowującego koncepcję *Laboratorium Rozwijania Kreatywności i Podnoszenia Standardów Opieki nad Dzieckiem* w ramach programu „Innowacje Społeczne” N rodowego Centrum Badań i Rozwoju - rok 2014.

5) **Kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami**

Brak danych.

6) **Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism**

Habilitantka nie uczestniczyła w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism, była jedną z 2 osób realizujących funkcję redakcji naukowej dwóch tematycznych numerów czasopisma „Przegląd Pedagogiczny” – T. 1. 2012 i nr 1. 2018.

7) **Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych**

- Członkini Towarzystwa Historii Edukacji, od 2013 r. do chwili obecnej;

- Członkini Polskiego Towarzystwa Profesjologicznego (oddz. Bydgoszcz), od 2015 r.;
- Członkini Ogólnopolskiego Seminarium Naukowego Historyków Wychowania „Warsztat badawczy historyka wychowania”, od 2011 r. do chwili obecnej.

8) Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki

Jako osiągnięcia Habilitantka wskazała:

- Opracowanie autorskich sylabusów i programów nauczania (wykładów, konwersatoriów, laboratoriów i warsztatów) z przedmiotów realizowanych na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych I i II stopnia na kierunku pedagogika w Instytucie Pedagogiki UKW w Bydgoszczy w latach 2007-2018.
- Opracowanie autorskich sylabusów i programów nauczania do realizacji fakultetów międzywydziałowych na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych I i II stopnia, dla studentów UKW w Bydgoszczy, w latach 2007-2017.
- Udział w Bydgoskim Festiwalu Nauki od 2007 r., a w latach 2012 i od 2017 r. jako koordynatorka wydziałowa BFN.
- Współpraca z instytucjami pozaakademickimi: wykłady dla seniorów, popularyzacja wyników badań i dobrych praktyk w zakresie wspierania rozwoju dzieci w przedszkolach i szkołach oraz inne działania popularyzujące wyniki prowadzonych badań w Bydgoszczy i regionie.

9) Opieka naukowa nad studentami

- Habilitantka w latach 2009-2018 wypromowała 94 licencjatów i 77 magistrów, recenzowała 230 prac dyplomowych licencjackich i magisterskich na kierunku Pedagogika na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych UKW.
- Od 2014 r. jest koordynatorką działań Koła Naukowego Wspierania i Kreowania Rozwoju Dziecka, w którym pełni funkcję opiekunki naukowej. Od 2010 r. pełni funkcję opiekunki roku oraz opiekunki praktyk studenckich na kierunku Pedagogika na UKW w Bydgoszczy.

10) Opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich

- W latach 2014-2016 opiekun naukowy mgr B. Toś, praca: *Zabawy i zabawki dziecięce na ziemiach polskich w okresie zaborów*.
- W latach 2018-2019 opiekun naukowy mgr A. Kazimierczak, praca: *Wizerunek macierzyństwa w prasie kobiecej II Rzeczypospolitej*, po otwarciu przewodu – promotor pomocniczy.

11) Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich

Staży w zagranicznych ośrodkach Habilitantka nie odbywała.

Od 01.10.2018 r. do 31.12.2018 r. odbyła staż naukowy w Zakładzie Historii Nauki, Oświaty i Wychowania na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego, pod kierownictwem naukowym prof. zw. dra hab. K. Jakubiaka.

Oprócz tego odbyła 2 zagraniczne kwerendy w Niemczech w 2016 i 2017 r. w ramach grantu NCN OPUS 4 oraz wyjazd studyjny 28.04.2018-05.05.2018 r. w Rumunii.

12) Wykonanie ekspertyzy lub inne opracowania na zamówienie

Jest współautorką (wraz z D. Żołądź-Strzelczyk i K. Kabacińską-Łuczak) koncepcji pierwszego w Polsce Festiwalu Starych Zabawek w Kudowie Zdroju, realizowanego we

współpracy z Muzeum Zabawek w Kudowie Zdroju - koordynacja naukowa i merytoryczna programu, warsztatów, wykładów, pokazów, dla kolekcjonerów, sympatyków starych zabawek i dla turystów.

13) Udział w zespołach eksperckich i konkursowych

- Członkini Komisji Instytutu Pedagogiki - Komisja ds. Oceny Wniosków Młodych Naukowców (od 2013 r.) - instytutowa komisja oceniająca projekty badawcze studentów studiów III stopnia,
- Członkini Rady Naukowej Konkursu na najlepszą pracę licencjacką i magisterską – sesja dyplomantów podczas Dni Instytutu Pedagogiki UKW (2015 r.).

14) Recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych

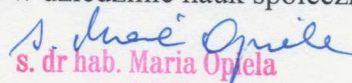
Brak danych.

6. Ocena ogólna i konkluzja

Po szczegółowej analizie i ocenie cyklu jako głównego osiągnięcia naukowego oraz pozostałego dorobku naukowego, dydaktycznego i popularyzatorskiego Pani dr Moniki Nawrot-Borowskiej uważam, że przedstawione do recenzji składające się na podstawowe osiągnięcie tematycznie powiązane publikacje mieszczą się w obszarze badań nad dzieckiem i dzieciństwem na ziemiach polskich w II połowie XIX i na początku XX wieku. Pozytywnie zatem oceniam zarówno wskazane osiągnięcie naukowe jak i pozostały dorobek w zakresie historiografii pedagogicznej. Spełnia on wymogi określone w Ustawie i jest wystarczającym wkładem Autorki w rozwój pedagogiki jako dyscypliny naukowej, stanowiąc podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego.

W całym dorobku naukowo-badawczym Autorka konsekwentnie odnosi się do wybranych aspektów, zachowując standardy metodologii jakościowych badań pedagogicznych. Natomiast znaczny dorobek naukowy w różnorodności aspektów podejmowanych zagadnień dotyczy kwestii teoretycznie interesującej oraz niezwykle ważnej dla historii i rozwoju polskiej myśli pedagogicznej i pedagogiki. Mimo braku danych dotyczących sumarycznego *impact factor* wg listy JCR i sporadycznej współpracy międzynarodowej, na docenienie zasługują badania i dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny zgromadzony przez Habilitantkę oraz aktywność konferencyjna, organizacyjna i popularyzatorska.

Na podstawie oceny przedstawionego przez dr Monikę Nawrot-Borowską osiągnięcia naukowego w postaci cyklu powiązanych tematycznie publikacji spełniającego wymogi określone w art. 16 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuk* (Dz. U. 2017 r. poz. 1789 z późn. zm.) oraz oceny pozostałego dorobku naukowo-badawczego, dydaktycznego i popularyzatorskiego dokonano na podstawie kryteriów zawartych w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. *w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego* (Dz. U. 2011 nr 196 poz. 1165) wnoszącej o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika.

s. dr hab. Maria Opieła
prof. KUL